

MIQUEL ESCUDER I LES MÀQUINES DE COSIR

Conxa Bayó i Soler

Resum

Miquel Escuder ha quedat vinculat a la història industrial del país com la persona que va fabricar la primera màquina de cosir de tot l'Estat. Va néixer a la nostra ciutat l'any 1835. Els seus biògrafs destaquen, entre altres coses, que no va ser exactament inventor, sinó un gran constructor mecànic amb molta empenta. Cal tenir en compte, però, que els productes Escuder estaven molt ben elaborats i el treball sobre ferro colat era molt superior que el dels altres productes que es trobaven al mercat en aquells moments. Quan Escuder va començar a fabricar les màquines de cosir, va crear el model Aurora, molt semblant al fabricat per Wheeler & Weber. Escuder hi va afegir uns complements que la van convertir en una màquina de luxe. La novetat, entre els productes d'Escuder, va ser una màquina de cosir, possiblement de començaments del segle XX, que porta encastat als laterals el nom d'Escuder i el de Terrassa, i a sota dels dos noms s'hi pot veure la Torre del Palau, símbol de la ciutat. D'aquesta època és la màquina que ha generat agradablement el nostre interès.

Abstract

Miquel Escuder has earned a place in the country's industrial history as the person who manufactured the first sewing machine in Spain. He was born in our city in 1835. His biographers emphasise that he was not exactly an inventor, but rather an exceptional builder of mechanical items with considerable drive. We have to take into account, however, that Escuder's products were very well made and his work in cast iron was far superior to anything else on the market at that time. When Escuder began manufacturing sewing machines, he created the Aurora model, very similar to that manufactured by Wheeler & Weber. Escuder made certain additions that turned it into a de luxe machine. The novelty among Escuder's products was a sewing machine, possibly from the beginning of the 20th century, that has the names Escuder and Terrassa inserted in the sides, and below the two names is represented the Palau Tower, the symbol of the city. It is the machine from this period that has most incited our interest and pleased us.

Miquel Escuder i Castellà ha quedat vinculat a la història industrial del país com la persona que va fabricar la primera màquina de cosir de tot l'Estat. Va néixer a la nostra ciutat l'any 1835. Fill d'un artesà mecànic, als catorze anys ja treballava ajudant el seu pare; més endavant ho va fer a diferents tallers de Barcelona i, finalment, a La Maquinista Terrestre y Marítima, on realment es va formar, fins a convertir-se en un especialista molt qualificat. Destacava especialment per les ja esmentades màquines de cosir, però també va ser molt important l'aportació que va fer en la fabricació de motors, primer els de gas i més tard els d'electricitat, entre els quals cal destacar els dedicats a la indústria tapera i els motors per a ascensors.

De caràcter molt extravertit, possiblement per raó de l'època que li va tocar viure —temps de canvis, eufòries i innovacions de tota mena, especialment en relació amb la indústria—, es va donar a conèixer a fires i exposicions, que li van permetre desenvolupar el seu esperit emprenedor, sempre envoltat de molta imaginació.



Màquina de cosir Aurora.
Fotografia: T. Nogués.

Cal destacar, en Escuder, la visió de futur pel que fa als productes que fabricava. Les llegendes urbanes sobre la capacitat imaginativa Escuder van ser abundants i curioses, com ara fer creure que s'hauria canviat el cognom original d'Escudé pel d'Escuder, per tal que rimés més bé (en castellà) amb el seu producte, les màquines de cosir: es deia que el rètol de la porta de la seva fàbrica era "Miguel Escuder, fabricante de máquinas de coser", però el fet no és cert. Consultada la partida de baptisme que consta al registre del llibre parroquial del l'església del Sant Esperit de Terrassa, s'hi pot llegir el nom d'Escuder, i no pas el de Escudé. El que sí que pot ser cert és que ell mateix alimentés aquest comentari, que li servia per augmentar la propaganda que volia donar als seus productes.

Els seus biògrafs destaquen, entre altres coses, que no va ser un inventor, va ser un gran constructor mecànic amb molta empena, especialment en la propaganda gràfica, que va ser la base dels productes que fabricava. No es pot oblidar, però, que els productes Escuder estaven molt ben elaborats i el treball sobre ferro colat era molt superior al dels altres productes que es trobaven al mercat en aquells moments.

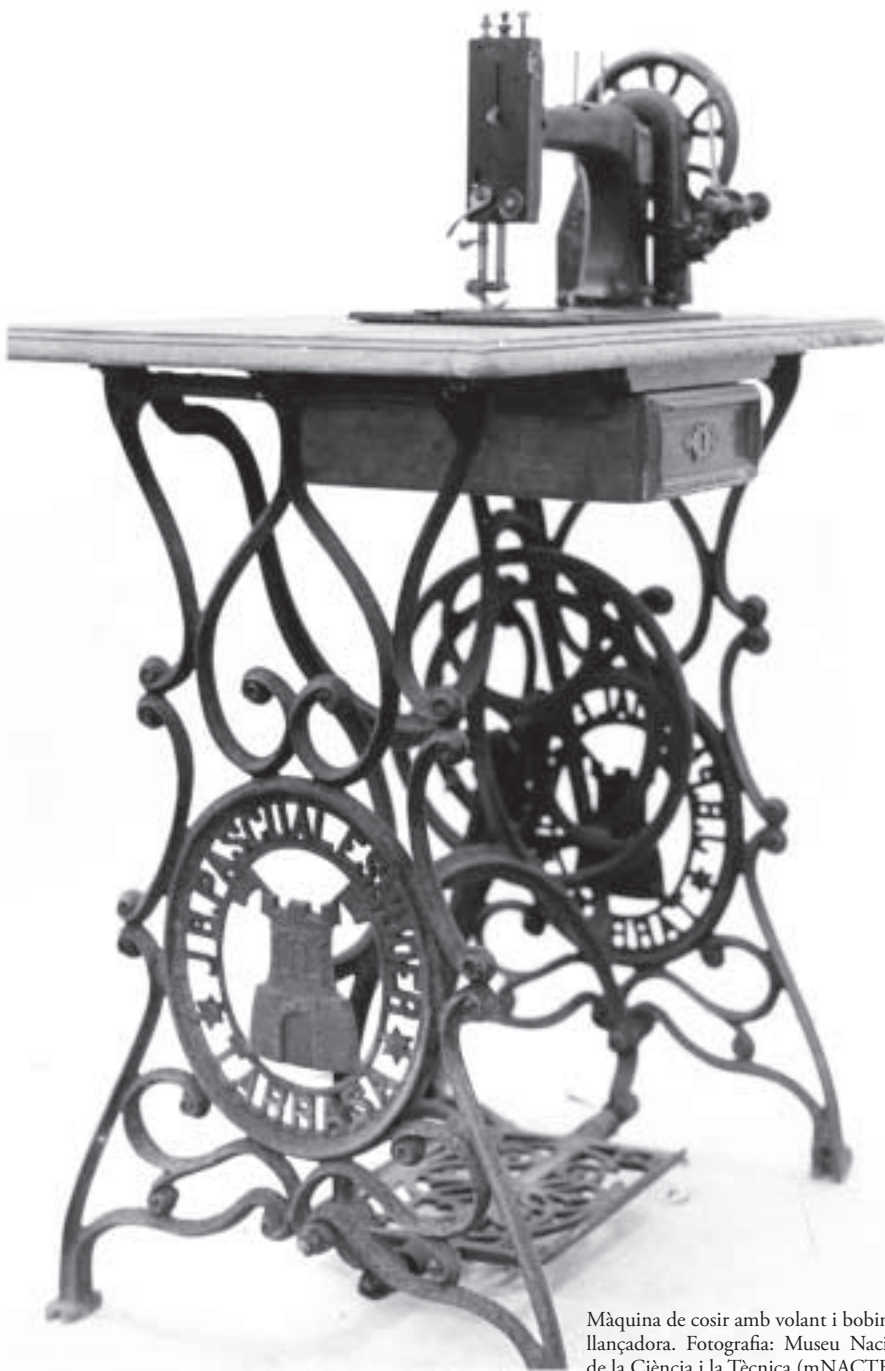
Consta a totes les hemeroteques que l'any 1862 va fabricar la primera màquina de cosir. Va copiar amb certes modificacions la màquina de cosir nord-americana Wheeler i la va implantar fàcilment al nostre país, ja que, en no haver de pagar drets d'importació, podia vendre les seves màquines a preus més econòmics.

També va copsar el mercat on havia d'introduir el producte i va entendre la importància que tenia per a les dones disposar a la llar d'una màquina de cosir. Aquest fet estava revolucionant Europa i Amèrica, per la qual cosa va apostar per un tema segur. Les màquines de cosir representaven un ajut molt important per a la dona, a la vegada que disposar d'aquest objecte era símbol d'estabilitat econòmica.

La propaganda que va fer va ser molt innovadora. Sembla que a l'edifici que tenia al carrer de Ferran, de la Barcelona, hi va fer col·locar un gran rellotge a la façana, que s'il·luminava en fer-se fosc. Bé, doncs, a cadascuna de les hores, en lloc del número hi va gravar un model de les diferents màquines de cosir que construïa. Els vianants, en mirar l'hora, també veien els diferents models de màquines, fet que es convertia en una propaganda subliminal molt poc coneguda en aquells moments.

A les hemeroteques i biblioteques es poden trobar nombroses cites i estudis sobre Miquel Escuder, entre les quals en destaca sempre la predilecció que va tenir per utilitzar acudits i fets prou estrafolaris que obliguessin a fixar-se en les màquines de cosir. Francesc Cabana li va dedicar un capítol del seu llibre *Empreses i empresaris*; Baltasar Ragon també, a *Terrassencs del 1800*. Al seu torn, també Soler i Palet se'n va ocupar.

Avui dia, però, considerem molt important trobar encara algunes de les màquines que va construir, tant pel que fa als motors de gas com també, en aquest cas en més abundància, les màquines de cosir.



Màquina de cosir amb volant i bobina de llançadora. Fotografia: Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica (mNACTEC).

Al Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, dins de l'exposició de l'energia, a la secció de gas, es troba exposat un motor de gas Escuder del tipus Otto, destinat a ser utilitzat en petites indústries. És de petita cilindrada i sembla que feia molt poc soroll. Escuder va poder fabricar i comercialitzar aquest motor gràcies a un privilegi que li va conferir l'Estat. Fabricat l'any 1879, es troba en molt bon estat de conservació. També als magatzems del Museu s'hi troben diferents màquines de cosir Escuder, entre les quals en destaca el model Aurora.

A la vegada, el terrassenc Toni Nogués, col·leccionista de màquines de cosir, especialment les fabricades per Escuder, destaca entre la seva col·lecció un model Aurora, el qual ha conservat, netejat, restaurat i mimat amb els criteris que solen tenir els bons col·leccionistes. Aquesta afeció per les màquines de cosir ha convertit en Nogués en un referent d'aquesta especialitat.

Dins el ventall de models de màquines de cosir que va fabricar, fem esment solament de tres tipologies ben diferenciades: els models Aurora, industrial i domèstic.

Màquina de cosir Aurora, d'Escuder

Va ser la més coneguda i també és considerada la més emblemàtica.

La base és de ferro colat, amb peus molt treballats i decorats; la màquina situada damunt d'aquesta base era de les anomenades de bobina plana. Per fer la puntada s'havia de moure el teixit d'esquerra a dreta, i no pas de davant cap endarrere, com ho van fer les posteriors. També s'havia d'impulsar amb el peu, ja que no disposava de volant manual. La màquina estava decorada amb calcomania daurada i, damunt de la taula, disposava d'un moble amb calaixos, adornats amb un petit pom de vidre. Cal fer esment de la singularitat del peu de la màquina: tenia els dos peus, també treballats, en forma de motlle, i en cosir s'hi recolzaven fent un moviment de balanci.

Era una màquina de luxe, molt semblant a les màquines Wheeler and Wilson, pràcticament igual, però el model Aurora disposava moble, que li donava un aspecte molt acabat i luxós, i del bonic treball de ferro als peus.

Màquina de cosir industrial

Concebuda per a usos més feixucs que el domèstic, com ara cosir veles, lones i cuirs.

És una màquina amb peu de ferro colat, amb un volant que s'ha d'impulsar manualment i que, ajudat amb el pedal, posa en moviment la màquina.

Les línies del peu son sobries, però molt elegants. El pedal és treballat, com la majoria de les màquines que fabricava Escuder.

Aquesta màquina, considerada industrial, no porta els ornaments amb calcomanies que solien portar les màquines domèstiques.

Màquina de cosir domèstica

Pel seu disseny, és posterior a les altres, possiblement dels primers anys del segle XX. Disposa del volant al lateral de la màquina, mentre que l'Aurora s'havia d'impulsar amb el pedal. Aquest model és de bobina de les anomenades llançadora i, com a totes les màquines Escuder, el peu de ferro colat és molt treballat i amb un disseny molt artístic. Però aquesta màquina té un valor afegit i molt singular per als terrassencs: els laterals porten encastats i treballats el nom i la marca de la màquina, que consisteix en la Torre del Palau, símbol de la ciutat, i el nom de Terrassa, juntament amb el d'Escuder.

Aquesta màquina, que gairebé tenim la certesa que és l'única que queda d'aquest model, va venir al Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya d'una manera un punt casual, ja que el Museu rep nombroses trucades de donació d'un objecte tan repetit com és una màquina de cosir; això fa que moltes vegades no pugui acceptar l'oferiment, a causa de l'espai que ocupa i de la manca d'interès, si ja es disposa d'un objecte semblant.

L'oferiment, que venia de fora de la ciutat, es va rebre per telèfon, i, després de fer les preguntes habituals per esbrinar-ne la importància, com ara la marca i l'estat de conservació, va ser quan es va comentar que el peu portava el nom d'Escuder i també el de la ciutat de Terrassa.

Per la seva singularitat, pot semblar que aquest model va ser el més important dels que va construir Escuder, però no es així, ja que l'Aurora és la màquina més preuada, si bé aquesta és la més estimada, potser perquè és l'única que s'ha trobat amb el nom de la ciutat. Aquest model, molt més posterior, va haver de lluitar amb les seves contemporànies, com ara la Singer i la Wertheim, que tenien un suport econòmic molt important, amb la qual cosa Escuder ja no hi va poder competir. Encara que amb grans diferències, ens recorda el mateix fenomen dels cotxes Hispano Suïza, que competien amb el cotxe Ford, ja seriat.

Trajectòria industrial

Escuder ha estat, pel seu tarannà, una figura prou interessant perquè els historiadors li dediquessin el seu temps. No va ser només un petit artesà que va fer alguns estris notables i que mereix un cert reconeixement. Va ser un industrial important, que disposava d'un taller fàbrica de grans dimensions, amb un nombre important de treballadors.

Conegut per la fabricació de màquines de cosir, especialment el model Aurora, també fou un acreditat fabricant de motors, tant els de gas com, més tard, els elèctrics, especialment els destinats als ascensors i a la indústria tapera.

En començar la seva trajectòria industrial, es va instal·lar al carrer de l'Hospital, de Barcelona; més tard va obrir una botiga a la rambla dels Estudis, si bé la fabricació la tenia al carrer de Ferran, a la Barcelona.

El 1902 va traspasar el negoci als seus fills i el 1903 es creà l'empresa Constructora Escuder, SA, on ell va continuar com a director tècnic.

A Terrassa havia tingut una sucursal a la placeta de Saragossa, on és actualment la seu de l'Arxiu Tobella. Alguns anys més tard, va obrir una altra botiga al carrer de Sant Pere, a casa del seu nebot Pasqual Escuder. D'aquesta època és la màquina de cosir tan estimada, pel nom de Terrassa i la Torre de la nostra ciutat.